

fòrum

Jordi Muñoz

“La persecució de la llengua mostra que cultura i política són inseparables”

Una conversa amb Joan Manuel Tresserras

En el context d'acceleració i transformació de l'estatus polític de Catalunya, debatem la vigència dels Països Catalans i la relació amb el País Valencià i les Illes Balears, amb qui compartim un intens pasat històric, la cultura i la llengua catalana. Ho fem parlant amb Jordi Muñoz (València, 1979) —doctor en Ciències Polítiques i Socials i investigador Ramon y Cajal a la UB— i Joan Manuel Tresserras (Rubí, 1955) —professor de Ciències de la Informació de la UAB, exconseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya i president de la Fundació Josep Irla. Una mirada que es remunta a la *Historia del derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia. Código de las Costumbres de Tortosa* (1876) de Benvingut Oliver fins a l'articulació com una opció política a *Nosaltres, els valencians* (1962) de Joan Fuster. Tot plegat, amb la convicció que l'únic text legal que articula els Països Catalans emana de la Constitució espanyola en el seu article 49.

Laura Pinyol > Com definiríeu ara mateix el terme «Països Catalans»? És destí comú de llengua, cultura i cert passat històric i l'absència d'un projecte polític?

Jordi Muñoz > Tendisc a pensar en els Països Catalans com un projecte de nació. Hi ha una realitat lingüística òbvia, cultural, històrica, territorial més o menys objectivable —en el cas de la llengua és molt clara— però això no constitueix per si mateix una nació. Els Països Catalans són, en tot cas, un projecte nacional, que té dificultats evidents i grans per a quallar en una nació acabada. Tot i que definir què és nació i què no, sempre és molt relliscós, em fa l'efecte, que hi ha un consens molt gran avui dia que en la definició del que és una nació hi juga un paper clau la consciència àmplia dels propis ciutadans de ser-ne part. És innegable que això, en el cas dels Països Catalans, no es dona; que no vol dir que no es puga donar.

Joan Manuel Tresserras > Hi estic molt d'acord. En aquests moments, no es pot parlar de comunitat nacional sense fer referència a la consciència col·lectiva i a la voluntat expressa de les persones de for-

mar-ne part. En altres moments, s'ha justificat l'ús del concepte de nació en el fet que hi havia explícitament identificat un «nosaltres» lliurement compartit. El que entenc és que els Països Catalans responen a una realitat històrica tangible. Hi ha uns elements històrics, complexos, que provenen de l'extensió d'un nucli que, des de Catalunya, pensem com a nucli originari de la nació. Que a partir de la conformació d'uns llenguatges compartits, assenyaladament la llengua, es van expandint pel territori. Aquesta expansió respon a una doble dialèctica: colonització i conquesta. Això vol dir que involucra sectors socials diferents i un pes respectiu diferent, segons els casos i el període històric. No és una expansió que depengui només de la dinàmica del poder i la dominació perquè hi ha una àmplia colonització; però aquesta no seria concebible sense la conquesta.

Pierre Vilar i Joan Fuster, analitzant la Crònica de Ramon Muntaner, consideren que l'expansió medieval de la llengua catalana i la cultura respondria a un model molt precoç i molt elemental d'Estat-nació. Tan elemental que té un caràcter federal

Tresserras > Quan hi ha un projecte independentista a Catalunya és ara, quan la burgesia ha estat desplaçada i ja no fa de classe dirigent

des del començament. Des del primer moment no es planteja com una societat única sotmesa a un mateix poder. Dins de la Corona d'Aragó hi ha una separació de regnes; uns espais polítics distribuïts. Ni això ni la negació política secular posterior per part del poder espanyol no suposen, però, la liquidació dels vincles culturals existents —la «mata de jonc». Es mantenen moltes complicitats, relacions comercials, la sensació de no ser lluny ni en llocs estranys d'una punta a l'altra del territori. Els contactes i els desplaçaments interns tendeixen a mantenir espontàniament la vigència històrica d'aquesta realitat, que té fils de continuïtat al marge de la política.

Al segle XX coincideixen tres fenòmens que afebleixen aquests vincles: l'emergència d'unes burgesies locals que renuncien a tenir un projecte per a tot l'espai nacional, el paper centralitzador de l'Estat que desplega una cultura de substitució i l'aparició d'una nova forma de transmissió cultural d'aquella cultura avalada per l'Estat, la cultura de masses. La irrupció de les indústries culturals modifica l'ecosistema de la cultura popular i procura desnacionalitzar-lo

i folkloritzar-lo, subordinant-lo al projecte de l'Espanya estat nació. Aquest projecte suposa un gran esforç uniformitzador per fer coincidir un únic Estat, una administració, un mercat unificat, una sola llengua, una cultura... Per aquesta via, l'Espanya estat nació procura devorar qualsevol reminiscència que pogués facilitar l'eventual articulació dels Països Catalans.

Hi contribueix que no hi ha una burgesia dels Països Catalans que es pensi i defineixi des d'aquest espai històric i aspiri a tenir un projecte per liderar-lo. Per això, quan, durant la Transició política, hi hagi alguns intents d'arrel cultural i intel·lectual de construir una perspectiva de Països Catalans, toparan contra la realitat establerta i tindran uns suports molt migrats a tots els territoris.

Laura Pinyol > Pierre Vilar parla de «l'espai català», Enric Prat de la Riba ho fa amb l'idea «*Greater Catalonia*», una de les tesis de Joan Fuster és que els Països Catalans han de mirar endavant i no enrere perquè la història no els enfortia si no era en la voluntat de ser, com Jordi Carbo-nell que parla de «l'adhesió i lliure

i voluntària». Què fa que aquesta idea no qualli políticament i el bullici intel·lectual no l'articuli?

Jordi Muñoz > Em fa l'efecte que, mirant el panorama europeu, les comunitats nacionals sòlides i constituïdes s'expliquen pel que va passar al segle XIX o en el trànsit al XX. Aquell moment històric explica en bona mesura el mapa europeu de comunitats nacionals. Què passa a l'Estat espanyol al segle XIX? Intenta desenvolupar un projecte d'estat nació unitari, integrat, modern, emmirallat en el francès, però amb molts dèficits deguts a les divisions internes, com les guerres carlines, la pèrdua de les colònies, i un aparell de l'Estat molt feble, que no és capaç d'arribar a tot arreu, però déu ni do la feina que fa. Quan la construcció nacional es fa de dalt cap a baix i cap a les perifèries, violentant un substrat cultural, hi ha diferents formes de resistència. En aquell moment es produeixen les renaixences, no sols aquí, és un patró comú a Europa, però amb intensitats diferents en funció de les condicions socials i polítiques de cada territori. La connexió entre els nuclis de Barcelona i València no era molt forta, però sí que hi havia un fil d'inter-

canvi i imitació. La possibilitat de la societat valenciana d'articular una resposta moderna i uns mecanismes de resistència a la nacionalització espanyola és molt feble, gairebé inexistent. En el fons, és el triomf del projecte nacionalitzador espanyol al País Valencià i a les Illes el que impedeix que el catalanisme tingui més abast.

Joan Manuel Tresserras > És una lluita molt desigual entre l'oligarquia de l'Estat, amb moltes complicitats catalanes també, que compta amb un Estat complet —administració, exèrcit, mercat, imperi...— i el catalanisme cultural, social i polític de caràcter reivindicatiu. El catalanisme polític d'hegemonia burgesa tot el que aconseguirà finalment, en la seva etapa de plenitud del primer terç del segle XX, és la Mancomunitat i un projecte de modernització del país que és el noucentisme. Però aquella burgesia és molt barcelonina i no pretén liderar ni disposa d'un projecte específic que abasti els Països Catalans. Tindrà una política espanyola i una política d'hegemonia principatina; però no una proposta de Països Catalans.

Laura Pinyol > Què explica que la burgesia catalana que fa possible la revolució industrial que connecta amb el País Valencià amb indústries com la tèxtil no reivindiqui aquest espai comú ni que sigui per millorar connexions que són dèficits estructurals des dels anys vint o trenta?

Joan Manuel Tresserras > Perquè la catalana i la valenciana són burgesies subalternes, per això no hi va haver mai una burgesia catalana independentista. Quan hi ha un projecte independentista a Catalunya és ara, quan la burgesia ha estat desplaçada i ja no fa de classe

Muñoz > En la definició del que és una nació hi juga un paper clau la consciència dels propis ciutadans de ser-ne part. En el cas dels Països Catalans, no es dóna; que no vol dir que no es puga donar

dirigent. Mentre qui lidera la societat i construeix el projecte del país és la burgesia, aquest no es deslliga de l'Estat. Els «industrials i polítics» dels que parlava Jaume Vicens Vives, més aviat utilitzen la força del país per a negociar-hi prebendes: polítiques proteccionistes, transferències de competències, accelerar la modernització d'una àrea fortament industrialitzada. No hi ha en tota l'era contemporània un veritable projecte vertebrador dels Països Catalans. Durant la industrialització catalana de les tres primeres dècades del segle XX el principal vincle amb el País Valencià seran les relacions comercials i, sobretot, les migracions. Però es barrejaran amb altres migracions que aniran abastant tot el territori espanyol i que protagonitzaran una recomposició de les classes populars de Catalunya i, més endavant, durant el franquisme, a Catalunya i també a València.

Fins llavors, la pervivència i la continuïtat de la «nació cultural», les havien garantit espontàniament les inèrcies de les classes populars i la ineficàcia uniformitzadora de l'Estat. Però la combinació de les migracions i la irrupció d'una nova cultura de

masses sense gaire arrels locals faran molt difícil que la renovació de les respectives cultures populars pugui mantenir les continuïtats dins el vell espai cultural compartit que és negat permanentment des de l'Estat. Quan bona part de les referències culturals disponibles i amplis sectors socials procedeixin de llocs on l'Espanya estat nació ja ha quallat definitivament, serà molt difícil que la consciència de pertinença a la nació cultural completa es pugui perpetuar. A banda d'això, és clar, hi haurà l'acumulació d'errors polítics: des dels del PSPV fins als d'alguna gent del Principat que, quan parlava de Països Catalans, pretenia decidir des d'aquí què havien de fer els altres.

Laura Pinyol > El nom de Països Catalans no fa una mica la cosa?

Joan Manuel Tresserras > Sí, l'obra de Josep Guia, *És molt senzill: digueu-li Catalunya*, de fet, mostrava paradoxalment que el nom pot ser conflictiu perquè la realitat és d'una gran complexitat i costa molt trobar una marca de país amb la qual tothom s'hi pugui sentir còmode. Qualsevol hipòtesi futura

d'articulació política d'aquest espai cultural compartit haurà de comptar amb la lliure decisió de cada una de les parts. El dret a decidir del País Valencià o les Illes val tant com el dret a decidir de la gent de Catalunya i, per tant, qualsevol hipòtesi de futur dependrà de la voluntat expressa de cadascun dels col·lectius. Això està admès, crec. Una altra cosa és que la gent que formem part d'aquests territoris hem rebut, encara que sigui esquarterada, una herència cultural i lingüística compartida que tenim la responsabilitat històrica de preservar. El raonable, doncs, és intentar teixir la màxima complicitat i procurar acostar-nos a comportaments culturals homologables als propis d'altres cultures de la nostra dimensió. Això vol dir disposar d'un mercat literari i musical unificat, de mitjans de comunicació, d'acords entre les diverses administracions polítiques... Tot plegat només requereix una mínima sensibilitat democràtica i voluntat política. Però encara hi ha persones, empreses i institucions, també dins dels nostres territoris, que treballen activament en contra de la perpetuació d'aquest espai cultural i lingüístic. L'obsessió política de l'espanyolisme ultrancer

és impedir l'articulació d'aquest espai. I per liquidar qual-sevol hipòtesi de futur d'uns Països Catalans políticament coordinats, el que procuren és negar i fracturar la seva unitat cultural i lingüística.

Jordi Muñoz > Segur que hi ha hagut errors de plantejaments, posicions poc realistes o, fins i tot, contraproductius, però pensem-ho en termes de contrafàctic: què hauria passat si no s'haguessin produït aquests errors de plantejament? Segurament, la història no seria substancialment diferent. L'efecte causal dels errors propis sobre el fracàs del projecte dels Països Catalans em fa l'efecte que és petit, les arrels són més profundes i tenen a veure, amb gran mesura, amb un èxit parcial del projecte de nacionalització espanyola. En el cas del País Valencià es va servir de l'explotació bastant intel·ligent del regionalisme dels elements més folklòrics i més fàcils de convertir en innocus de la cultura pròpia passada per un sedàs, amb la col·laboració de sectors interns actius del regionalisme valencià, posat de facto al servei de l'extinció dels trets culturals propis.

Això ens porta, tal com ha comentat Joan Manuel, a la distinció entre l'àmbit cultural i polític... Jo entenc el plantejament, però una vegada i una altra aquestes formulacions toparan amb el mateix obstacle: la naturalesa profundament política de la cultura. Són esferes inseparables. Si el que volem dir és que no necessitem una articulació institucional unificada per a fer res, hi estic d'acord. Però em sembla una il·lusió de l'esperit pensar que és possible desenvolupar un projecte cultural autònom sense reverberacions en l'àmbit polític. Perquè mira l'origen de les dificultats d'iniciatives com l'Institut

no

JOSEP IRLA

Tresserras > El dret a decidir del País Valencià o les Illes val tant com el dret a decidir de Catalunya. Qualsevol hipòtesi de futur dependrà de la voluntat expressa de cadascun dels col·lectius

Ramon Llull o de les televisions per enviar el senyal a tot el territori. La dificultat sempre és política. La persecució de la llengua mostra que cultura i política són inseparables. I, de fet, que l'espanyolisme haja mirat de minar la unitat de la llengua n'és una clara mostra. Per tant, s'ha de trobar la manera d'articular-ho políticament, tot això.

Joan Manuel Tresserras > L'articulació política mínima podria ser, simplement, el pacte entre administracions per defensar coordinadament l'enfortiment de la cultura, posar-la en valor i incrementar la seva capacitat de projecció. I això, amb algunes limitacions objectives, ja es pot fer avui.

Laura Pinyol > El problema de la denominació no és només pels Països Catalans. Al País Valencià es perd aquesta fórmula a favor de Comunitat Valenciana, com està recollida a l'Estatut, i a les Balears cadascú s'identifica, sobretot, a partir del caràcter propi de cada una de les quatre illes.

Joan Manuel Tresserras > La introducció de la fórmula «comuni-

tat» —ni regne, ni país— suposa la devaluació d'una denominació que ja s'havia consagrat popularment. La nova denominació conté menys càrrega simbòlica que no pas la de País Valencià. Suposa una mena de degradació, de claudicació.

Jordi Muñoz > Certament, hem fet passos enrere. De tota manera, en el País Valencià, després d'uns anys molt difícils, ara hi ha motius per a un cert optimisme. Tenim el govern més procliu a una idea de País que hi hagi hagut mai; hi ha més gent ara que sap escriure en català de la que hi ha hagut mai; n'hi ha una producció cultural modesta i amb estructures febles i vulnerables, però més gran que mai abans... això és una llavor llaurada sota una profunda hostilitat institucional, i ara que s'ha aixecat la palanca d'aquesta hostilitat estem vivint una eclosió d'expressions modernes i contemporànies de la cultura, ben relligades amb les arrels tradicionals però, en molts àmbits, ben capaces de dialogar cara a cara amb la cultura contemporània global.

Laura Pinyol > Creus que el pitjor dels Canal 9 era millor que la inexistència del Canal 9?

Jordi Muñoz > No, pel que dèiem abans. Aquest regionalisme folkloritzant no és un instrument de protoconstrucció del país sinó que fa més eficaç la dissolució de la identitat pròpia i el triomf de l'espanyolisme. Del pitjor Canal 9 no en sé veure gaires aspectes positius. Poca cosa més que els xiquets veiessin els dibuixos animats en la llengua pròpia i els mapes del temps de tot el País Valencià. Els últims anys, la programació era degradant i de molt poca qualitat i tendien a reforçar la visió ruralista de la cultura valenciana, legitimaven comportaments disglòssics. Per no parlar de la manipulació política i la degradació lingüística.

Joan Manuel Tresserras > La història de Canal 9 indica quina funció complia o havia de complir: reforçava i articulava la hipotètica existència d'un sistema de comunicació valencià o enfortia l'ecosistema de comunicació espanyol per abordar específicament el País Valencià? Probablement, feia les dues coses; però els continguts dels mitjans produeixen efectes paradoxals. El pitjor que li pot passar a un territori és la manca de visibilitat i l'escàs reconeixement per part dels seus propis habitants. La desidentificació. No existir. El fet que t'ataquin, a vegades, actua com a esperó. Per exemple, la televisió franquista va generar molts adeptes al règim però també va formar molts antifranquistes. Cal considerar sempre aquests efectes paradoxals dels mitjans de comunicació, el caràcter incontrolable dels models de recepció, de com ens apropiem d'allò que ens envien. Li podem reassignar sentit en funció de qui som o què volem.

En qualsevol cas, és molt important per al conjunt de la cultura i llengua compartida que hi hagi una bona

Muñoz > Em sembla una il·lusió de l'esperit pensar que és possible desenvolupar un projecte cultural autònom sense reverberacions en l'àmbit polític

articulació del sistema cultural i de comunicació del País Valencià. Sense indústria i mitjans audiovisuals valencians és molt més difícil que es produeixi un rearmament del valencianisme. I la possibilitat d'algun projecte compartit de futur necessita l'enfortiment i una mena de desinhibició de la valencianitat. Els valencians només en podran formar part com a valencians. Un projecte de Països Catalans no podrà ser una drecera cap a res per a cap de les parts constitutives. Cal assumir l'equidistància del dret a decidir de cadascuna de les parts. Cada part ha de fer valer el seu dret a partir de la seva pròpia trajectòria. I tot això és molt difícil sense un sistema de comunicació propi.

Laura Pinyol > Això vol dir consensuar majories entorn una idea de cada país que faci atractiva la cooperació amb els altres territoris?

Juan Manuel Tresserras > Sí. Cadascú ha de construir la seva majoria perquè les tradicions, de cada lloc, són diferents. A Catalunya vam tenir una burgesia noucentista que va tirar endavant la Mancomunitat i que va tenir un cert paper. Hi

ha hagut una etapa republicana marcada pel protagonisme dels sectors populars. Hi ha hagut una cocció lenta d'un creixent independentisme tranquil d'ençà, com a mínim, dels anys noranta. Hi ha hagut pujolisme i neonoucentisme maragallà. Hi ha l'impacte del 1992 que consagra Barcelona com una ciutat moderna de projecció global. Tot això contribueix a bastir majories i hegemònies d'una determinada manera. És evident que la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals enforteix el sistema català de comunicació i cultura i —amb totes les seves llums i ombres— també és evident que ajuda a construir un punt de vista i a facilitar formes d'identificació i reconeixement. No perquè «expliqui una història falsejada» com diu la caverna, sinó perquè homologa la llengua i ajuda a proporcionar seguretats a l'hora de les identifications. Si percep la teva llengua i la teva cultura com a «normals» i «homologades» és més fàcil que et sentis part d'una nació i que aspiris a tenir la mateixa sobirania política que altres nacions i pobles. Cada territori ha de fer el seu procés des del seu

punt de partida; a partir del patrimoni, de la trajectòria històrica i dels instruments que tingui a l'abast.

Què passarà amb el nou Canal 9? Si el Govern interpreta que el que posa en marxa és l'eix d'un sistema propi de comunicació i cultura, un instrument de dignificació, d'enfortiment de la personalitat i d'articulació del País Valencià, és més fàcil que l'encertin i pugui tenir efectes positius. Si ho fan només per reobrir-la, sense cap intenció clara i sense ambició, és fàcil que qualsevol dificultat o gir electoral ho puguin espatllar.

Jordi Muñoz > Estic d'acord que la clau per fer tot això és aquest rearmament del valencianisme que, en certa mesura, s'està produint. Però només tindrà èxit si pot sustentar-se en el temps. El valencianisme és una de les forces del canvi en política al País Valencià, no és per ell mateix tot el canvi però és un dels seus components més potents. Ara, això necessita temps, i per allargar-se en el temps només és viable en la mesura que pugui encapçalar el que necessita el País Valencià que és una nova modernització i transició econòmica i cultural, cap a un nou

model. Si el valencianisme actua, de facto, com un projecte de transformació del sistema productiu valencià en un sistema més adaptat a l'economia del coneixement, capaç de generar llocs de treball amb valor afegit i fer-ho sostenible, això li permetrà la pervivència del projecte de canvi. Això ha d'anar acompanyat d'un relat cultural que posi en valor el patrimoni propi, que s'adapti a la realitat complexa de la societat valenciana, com el fet que en el boom econòmic passés de tres milions i mig d'habitants a gairebé cinc, i això implica transformacions fortíssimes que encara hem de digerir i entendre.

Dit això, és molt important aquest procés endogen estrictament valencià com a requisit previ de qualsevol hipòtesi de futur compartit. Però això, s'ha de fer compatible amb mecanismes de cohesió i circulació entre els territoris dels Països Catalans, perquè això és el que pot donar una certa estructura com a professionals de la cultura, escriptors, músics, que viuen del mercat conjunt dels Països Catalans. El mercat ha de tenir unes dimensions mínimes, si no és massa feble per donar cabuda a una indústria cultural mínima. Caldrà, per tant, un impuls per donar consistència i engrair aquests mecanismes de circulació. Si aquest valencianisme pensa que pot prescindir d'això per por d'aixecar tots els fantasmes de l'anticatalanisme i percep que és millor no fer res per no despertar la bèstia, es tornaran a equivocar. Serà una cosa molt feble.

Joan Manuel Tresserras > D'acord. Quan parlo de valencianisme, al que em refereixo és a l'existència d'un projecte específic per al País Valencià. Que hi hagi una població que consideri el País Valencià el seu espai

Tresserras > El pitjor que li pot passar a un territori és la manca de visibilitat i l'escàs reconeixement per part dels seus propis habitants. La desidentificació. No existir

primordial de referència i tingui un projecte propi de transformació econòmica i social. Perquè en qualsevol hipòtesi d'uns eventuals Països Catalans el que ningú pot esperar és que hi hagi una incorporació del País Valencià sense projecte propi. Ningú pot renunciar a tenir projecte propi per tal de desembarcar en un projecte de caràcter més general. És inviable i indesitjable. El que no pot ser és que, des de fora del País Valencià, algú pretengui fer el projecte del País Valencià. Això no té ni cap ni peus.

En el cas de les Illes, passa una mica el mateix. La possibilitat de confluència, sense que es produeixin reticències, necessita l'entesa, la coincidència, la síntesi. Si parlem de l'eventualitat d'un projecte de Països Catalans un dels punts de partida imprescindibles és que no hi hagi voluntat de dominació de cap part sobre les altres. Per anar a pactar cal que cadascú pugui determinar lliurement si el projecte compartit interessa o no, saber què n'obté cadascú, en quines condicions s'estableixen les relacions. La negociació haurà de ser complexa: al capdavant, no hi haurà projecte de Països

Catalans que no sigui federal; és una qüestió de radicalitat democràtica.

Laura Pinyol > L'auge del sobiranisme a Catalunya i el procés cap a la construcció d'un Estat propi és un motor o és un fre per als altres territoris?

Jordi Muñoz > El procés de Catalunya hauria de ser un engraixador de les relacions entre els territoris però no ho és. Això segur. Ara, això no vol dir que no pugui tindre altres aspectes positius. Des del País Valencià es viu amb una mescla de distància, escepticisme, dificultat per entendre la vida pròpia i tan complexa del dia a dia d'un procés que, vist des de lluny, resulta quelcom de molt aliè. Mentre a Catalunya hi imperava una lògica autonòmica, tot plegat era més fàcil. Perquè si hi ha una lògica autonòmica aquí i al País Valencià, les relacions són més fàcils. En el moment que Catalunya entra en un altre estadi, diguem-ne postautonòmic, doncs això ho complica molt més. No és que m'agrada dir-ho, però això implica dificultats afegides en les possibilitats d'establir mecanismes de cooperació i de relació.

Laura Pinyol > Però això s'hauria pogut donar en els més de quinze anys que s'ha estat reclamant la millora del finançament i la denúncia del dèficit fiscal que afectava als dos països.

Jordi Muñoz > Però ara estem en un moment que el País Valencià, no només el nou Govern sinó també les elits valencianes, els sectors econòmics, han arribat a la conclusió que el règim de finançament és injust i que ja n'hi ha prou. És una cosa que va esclatar a Catalunya fa molts anys, i ara ha esclatat allà com una cosa de sentit comú. Aquestes dues dinàmiques ara no poden convergir perquè Catalunya, feliçment per a ella, ha abandonat la lògica autonòmica i està en un altre esquema mental. Segur que això té conseqüències positives i irradia externalitats a la resta dels Països Catalans però també plantejarà grans dificultats, sobretot si és un procés molt conflictual amb l'Estat espanyol.

Joan Manuel Tresserras > A mitjà i llarg termini, les conseqüències de l'emancipació del Principat seran positives pels altres territoris, segur.

Muñoz > Que Catalunya tingués un Estat que defensi i salvaguardi la seva cultura o al llenguatge serà bo per a tots els parlants de la llengua

Però en el curt termini és possible que hi hagi també efectes col·laterals no previstos.

Jordi Muñoz > Que Catalunya tingués un Estat que defensi i salvaguardi la seva cultura o la llengua serà bo per a tots els parlants de la llengua. Avui tens el xampú o els cereals de l'esmorzar etiquetats en castellà i portuguès i, potser així, ho tindríem en català i normalitzaríem la llengua també al País Valencià o a les Illes. Que no és un fet banal, encara que això del xampú puga semblar anecdòtic.

Joan Manuel Tresserras > D'efectes positius n'hi haurà molts; i alguns seran molt rellevants en termes de desacomplexament. Ara se'ns diu que l'objectiu del procés català és inassolible, però el fet de trencar barreres, de mostrar que la realitat pot ser canviada, pot suposar una sacsejada decisiva per a les Illes i el País Valencià.

Laura Pinyol > Estem, doncs, davant un moment d'inflexió en que si Catalunya culmina el camí cap a l'Estat propi haurà de redefinir totes les relacions amb el seu entorn.

Joan Manuel Tresserras > Un projecte de canvi tan radical com el que vivim, que no té referents pròxims, obliga a un esforç de debat, de planificació i de convicció que no és gens senzill. L'horitzó dels Països Catalans és per a nosaltres immediat i factible. Un horitzó tan real com els de les relacions amb l'Estat espanyol, Portugal o la resta de la Unió Europea. L'horitzó històric i polític dels Països Catalans suposa un primer graó —concret, pròxim i immediat— en l'assumpció de l'horitzó de la Mediterrània. Un escenari que haurem d'abordar en el marc de la nostra inserció global; un espai ple d'oportunitats però també molt conflictiu i pendent de ser redefinit. La possibilitat de participar activament en la redefinició d'aquest espai, partint de l'experiència de la construcció d'una nova sobirania impulsada per una majoria democràtica, constituïria per a nosaltres una bona plataforma de projecció i d'internacionalització. Podríem mostrar un país nou que assaja propostes per resoldre democràticament alguns dels problemes més dramàtics de la globalització. Les tensions socials en aquesta etapa del capitalisme són brutals. La Mediterrània en concen-

tra tot el catàleg. I podem aspirar legítimament, des de la riba occidental, a compartir el protagonisme en la recerca de noves propostes. Entre els molts canvis que el segle XXI comportarà hi haurà, segurament, una reorganització global del poder polític. Quan exigim el dret a la independència també ens comprometem a participar en aquell debat i a dir-hi i aportar-hi alguna cosa.

Jordi Muñoz > Tot això són coses que seran possibles en un sentit o en un altre en funció de com vaja. Per això és difícil plantejar-s'ho perquè desconeixem com finalitzarà el procés, quina serà la reacció de l'Estat espanyol, de l'entorn europeu. És molt interessant la reflexió com un exercici intel·lectual, però és molt difícil de preveure-ho. La qüestió de la Mediterrània no és menor. Cal tenir en compte que les ribes de la Mediterrània concentren en relativament poc espai gran part de les tensions socials, econòmiques i geopolítiques del món contemporani. ■

**Tresserras > No hi haurà projecte de Països Catalans
que no sigui federal; és una qüestió de radicalitat democràtica**

